

เนื้อหาในสมุทรวรรณโฆษณาคำฉันท์

วิชาวรรณคดีเอกของไทย

THG1302

เนื้อหาในส่วนคำนมัสการ (บทไหว้ครู) นับเป็นขนบของการประพันธ์

นมัสการพระพุทธเจ้า

นมัสการพระอิศวร พระพรหม พระวิษณุ

นมัสการพระรามาคิบดี (สันนิษฐานว่าเป็น
สมเด็จพระรามาคิบดีที่ 2)

ตัวอย่างคำนมัสการ

๑ พระศรีศรีสรศาสดา

นุภาพพันตยาคี

๑ เหนืองนาคอสุรกษัตริย์

บำบวงในบาทกมล

๑ โปรตโลกทั้งภูวมณฑล

ก็ถึงแก่สรณบคลา

๑ ช้านบหม่อมด้วยใจสา-

รพินทุพระมุณีวร

๑ ไหว้ไทธาดาสังกร

ศักติไชยเดชะ

มีพระมหิมา

โอบมณีโมลี

ท้าวพรหมบดล

ทรทูลบาทา

พระพิษณุอันสร

เนื้อหาในส่วนพระราชปรารภ

รำลึกถึงพระพุทธเจ้าในครั้ง
เสวยพระชาติเป็น พระสมุทโฆษ ประลอง
ศรไต้นางพินทุมดี

เหตุที่ให้แต่งเรื่อง เพื่อใช้เล่นหนังใหญ่
(ฉลั๊กเสบกภาพ)

ตัวอย่างเนื้อหาในพระราชปรากรม

- ๑ พระรำภกยศพระศาสดา
สมุทรมโฆษอาดูล
- ๑ เสด็จเสวยสุรโลกพิบูลย์
ในมรรคทรงธรรณี
- ๑ แสดงศิลป์ธนูศรศรี
อันโรมในรณควรวิล
- ๑ พระให้กล่าวภาพนิพนธ์
ตระการเพลงยศพระ
- ๑ ให้ฉลักเสบกภาพอันชระ
นเรนทรราชบรรหาร

ปางเปนราชา

เสร็จเสด็จมาพูล

ผจญคุณกษัตริย์

จำนองโดยกล

เปนบรรพบุรณะ

เนื้อหาในส่วนสังเขปเรื่องสมุทรโฆษ

เล่าเรื่องย่อเกี่ยวกับเรื่องราวของ
พระสมุทรโฆษ ส่วนนี้จะเป็นการปูพื้น
เรื่องและจะทำให้เห็นว่าตลอดทั้งเรื่องมี
เรื่องราวอะไรบ้าง

ดูในตัวอย่างด้วยกันค่ะ

เนื้อหาในส่วนไหว้ครูเล่นหนัง

ไหว้ครูขอพรก่อนที่จะเล่นหนังใหญ่
และขอให้เรื่องราวนี้แพร่หลายออกไป

เนื้อหาในส่วนไหว้ครูเล่นหนัง

๑ อนึ่งจะชี้หนิต-

โดยบรรพเบาราน

๑ ไหว้เทพดาอา-

ขอสวัสดิขอพร

๑ ทนายผู้คอยความ

จงเรื่องจำรัสทั้ง

๑ จงแจ้งจำหลักภาพ

ให้เห็นแก่ทั้งหลาย

ติดำเนียรด้านานสาร

ครุครูอันสั่งสอน

รักษทั่วทิศาตร

ลูแก่ใจตั้งใจหวัง

เร่งตามไต้ส่องเบื้องหลัง

ทศภาคทุกพาย

อันยังยิ่งด้วยลวดลาย

ทวยจะดูจงดูดี

เนื้อหาในส่วนพรรณนาสถานที่สำคัญในเรื่อง

พรรณนาเมืองรมยบุรี (เมืองฝ่ายนางพินทุมดี) พรรณนาให้เห็นความสวยงาม ความเจริญรุ่งเรือง

พรรณนาเมืองพรหมบุรี (เมืองฝ่ายพระสมุทรวโฆษ) พรรณนาความยิ่งใหญ่ ความสวยงาม ความเจริญรุ่งเรือง

ทำไมต้องพรรณนาเมือง???

- ◉ โดยทศอัครมี พระนครอันควรชม
สมญาชื่อเมืองพรหม -บุรีบูรณกาล
- ◉ อาจผจญบุรีอิน- ทรอันเทพนฤมาน
มหามหาฬาร -จรรโลงธเรษตรี
- ◉ ปราการกำแพงรัต- นอันรอบบุรีศรี
ตัดพายุพิถี คือกำแพง ณ จักรพาฬ

ตัวอย่างเนื้อหาการพรรณนา
สถานที่สำคัญ
นักศึกษาคิดว่าพรรณนาถึงเมืองใด

- ◉ พระพิหนทุทัตท้าว
ทุกท้าวทุกดินแดน
- ◉ มีราชเทพี
โฉมผจญพฐสุวรรณ-
- ◉ พระราชเอารสประเสริฐ
ศึกษาธนูคุณคุณา-
- ◉ พระพิหนทุทัตธรณี-
ร้อยท้าวบังคมประนตทูล
- ◉ เทพีประเสริฐคุณทรง
เลือกล้วนนเรนทรบุตรมา

ยศเลื่องทั้งเมืองแมน
จักรพาฬบังคมคัล
ผู้หนึ่งหน้าสมบุรณ์จันทร์
คคือเทพยธิดา ฯ
ธด้วยรูปพิทยา
ธิกศักติสมบุรณ์
ศวรเสวยมไหศุรย์
บทเรณูราชา
สุรสุดาคือสมญา
ประดับสรรพสำอางองค์

เนื้อหาในส่วนเบิกโรง
เล่นหนัง (จะอธิบาย
อย่างย่อ)

การเบิกโรงเล่นหนังมี ๗ เรื่อง

๑. การเล่นหัวล้านชนกัน
๒. การเล่นลาวไทยพันดาบ
๓. การเล่นชวาแทงหอก
๔. การเล่นชนแรด
๕. การแข่งวัวเกวียน
๖. การเล่นจระเข้กัดกัน
๗. การเล่นแข่งเรือพระที่นั่งเสียดาย

เนื้อหาในส่วนสังเขปเรื่อง สมุทรโฆษ ๔ ตอน (จะยกเฉพาะตอนสำคัญ ๆ มาเล่าย่อ)

ตอน ๑ พระสมุทรโฆษเข้าไปวังข้าง แล้ว
กลับไป พระโพธิ์ก็นำไปสมกับนางพินทุมดี

ตอน ๒ พระสมุทรโฆษประลองศรกับ ๑๐
กษัตริย์แล้วได้นางพินทุมดี

ตอน ๓ พระสมุทรโฆษกับนางพินทุมดี
เดินทางไปเที่ยวป่าหิมพานต์ และต้องพลัดพรากกัน

ตอน ๔ พระสมุทรโฆษได้พบกับนางพินทุมดี
เดินทางกลับคืนนคร

เนื้อหาในส่วนเบิกโรงเล่นหนัง (จะอธิบายอย่างละเอียด)

ในส่วนนี้จะอธิบายอย่างละเอียดว่า การเล่น
ต่าง ๆ เล่นอย่างไร และจบลงด้วยว่าฝ่ายใดแพ้
ฝ่ายใดชนะ

ตัวอย่างการเบิกโรงเล่นหนัง (การเล่นชนแรด)

ที่มาภาพ :

<https://www.thairath.co.th/news/society/1092797>

๑ แรดร้ายแรดอ้ายวางเรียง

เพียงแรดพระเพลิง

ก็ตีก็ดาลอับอาย

๑ อาจไล่ช้างสารจรัลจราย

เลื้อสีห์หมีควาย

กระลาายกระลอกชอกซอน

๑ แรดนี้แรดร้ายตุตอน

แต่น้อยหนองอน

แลคมรริบกรดไกร

๑ เขาตั้งพร้าวได้แต่ไพร

มาถวายเป็นท้าวไท

ธไว้ให้เลี้ยงรักษา

ตัวอย่างการเบิกโรงเล่นหนัง (การเล่นชนแรด)

ที่มาภาพ : Facebook ประวัติศาสตร์ฮาเฮ วันที่ 27
กุมภาพันธ์ 2017

๑ ความแญ่เลี้ยงสิบคนให้หา
มาเลี้ยงมาปรนบั้นงาร

๑ แม้วาแรดสูห้าวหาญ
บัดนี้จะไต้ต่อกัน

๑ บัดใจสองแรดแผดผัน
กเกริกทั้งท้องธาษตรี

๑ รุกรานพานพะนอรี
จริบคันพานพะนอ

๑ ผัดแผดแวดเวียงทบทอ
ตระบัดก็แตกแบกเพลิง

๑ ขาดตัวขาดหัวหักเชิง
ก็ล้มสพาบกลางแปลง

หักไม้หนามหนา

ขับมาอย่างนาน

ซึ่งเข้าชบกัน

จักจานคือจรี

รรินบัดคอ

แรดอ้ายรางเริง

เนื้อหาในส่วนเรื่องราวของพระสมุทรวชิร

พระสมุทรวชิรทูลลาพระชนกชนนีไปประพาสป่า
พระสมุทรวชิรลาพระมเหสี
ชบวณเสด็จประพาส
พระสมุทรวชิรเสด็จประพาสไพร
หมอเฒ่าทำพิธีเบิกไพรวังช้าง
ช้างทูลลักษณะ
หมอเฒ่าให้กราบทูลเสด็จวังช้าง
พระสมุทรวชิรเสด็จวังช้าง
พระสมุทรวชิรประทับแรมไพร
พระโพธิ์เทพารักษ์อุ้มสม
พระโพธิ์เทพารักษ์พราภพระสมุทรวชิรจากนางพินทุมดี
พระสมุทรวชิรตามหานางพินทุมดี
พระสมุทรวชิรรำพันถึงนางพินทุมดี
พระสมุทรวชิรเสด็จกลับพรหมนคร
พระสมุทรวชิรได้ข่าวนางพินทุมดี
นางพินทุมดีครวญหาพระสมุทรวชิร
นางรัตนธารีวาดรูป
นางรัตนธารีไปทูลข่าวแก่พระสมุทรวชิร

ตอน ๒

เตรียมการสยมพร

เนื้อหาในส่วนเรื่องราวของ พระสมุทรมโฆษ (ต่อ)

๑๐ กษัตริย์อาสายกโลหหนุ
พระสมุทรมโฆษยกโลหหนุและแสดงศิลป
๑๐ กษัตริย์เตรียมรบพระสมุทรมโฆษ
พระสมุทรมโฆษเตรียมพล
มหาอำมาตย์สุสังข์กลับเจรจาห้ามทัพ
๑๐ กษัตริย์รบกับพระสมุทรมโฆษ
๑๐ กษัตริย์แพ้พระสมุทรมโฆษ
งานสยุมพรพระสมุทรมโฆษกับนางพินทุมดี

พระราชนิพนธ์ สมเด็จพระนารายณ์มหาราช

พระสมุทรมโฆษและนางพินทุมดีใช้บน
เสด็จพระราชอุทยาน
สองพิทยากรแย่งนางกลางหา
พิทยากรรรณานิมุขกำศรวล

พระนิพนธ์สมเด็จพระปรมานุชิตชิโนรส

รณานิมุขถวายพระขรรค์แก่พระสมุทรมโฆษ

ตอน ๓

พระสมุทรมโฆษพานางพินทุมดีประพาสป่าหิมพานต์
สองนครตามหาพระสมุทรมโฆษและนางพินทุมดี
พระสมุทรมโฆษและนางพินทุมดีเข้าเมืองท้าวกินนร

พระสมุทรวชิราและนางพินทุมดีประพาส
ชมสระอโนดาตและสระฉัททันต์
ชมช้างสีบดระกูด
พิชยารักษ์พระบรรค์ของพระสมุทรวชิรา
พระสมุทรวชิราและนางพินทุมดีดำเนินป่า
พระสมุทรวชิราและนางพินทุมดีเกาะขอนไม้จิวว่ายน้
คลิ่นชัดขอนหาด
นางพินทุมดีพิลาป
นางพินทุมดีเข้าเมืองมัทราชและสร้างจิตรกรรมศาลา
นางพินทุมดีสร้างโรงทานและจิตรกรรม

ตอน ๔

พระสมุทรวชิราว่ายน้
นางเมขลาอุ้มพระสมุทรวชิราขึ้นฝั่ง
พระอินทร์บังคับพิชยารักษ์ให้คืนพระบรรค์
พระสมุทรวชิราตามหานางพินทุมดี
พระสมุทรวชิราพบนางพินทุมดี
พระสมุทรวชิราและนางพินทุมดีกลับเมืองรมยบุรี
พระสมุทรวชิราและนางพินทุมดีเสด็จเมืองพรหมนคร

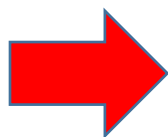
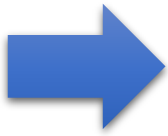
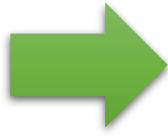
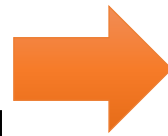
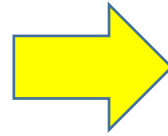
เนื้อหาในส่วนเรื่องราวของ
พระสมุทรวชิรา (ต่อ)

เนื้อหาในประชุมชาดก

ในส่วนนี้แสดงให้เห็นว่าเรื่องสมุทรโฆษ
คำฉันท์มีที่มาจากชาดก อธิบายให้เห็นว่า
ใครในเรื่องสมุทรโฆษเกิดเป็นใครในพระ
ชาติปัจจุบันของพระพุทธเจ้า

๐ สฤษฏีสารบรรหาอรรถ อริยสังจัตุรา
 ดำรัสประมวญชา- ดกโดยลำดับดล
 ๐ ดูราคณาสงฆ์ ชินพงศสบบกล
 พิตยาธราชชน ผู้ฉกขรรค์อันธพาล
 ๐ คือเทพทัตจิตร จำนงคิดจำนองผลาญ
 สืบชั้นธสันดานนาน คำหนึ่งเวรถวายไชษย
 ๐ สมเด็จพระปิ่น- ทูทัตปิ่นไผทไท
 คือองคภูวไนย ชินชนกชเนนทร
 ๐ เอกอัครอรนุช คือองค์พุทธมารดร
 มิตรมาตยากร คือราหุลดรุณสงฆ์
 ๐ ปุโรหิตบุตรา คืออนุชาอนนทองค์
 อุปฐากสากยวงศ์ ประฏิบัติอัตราร
 ๐ กรุงรมย์บุรีสี- หนระคูปตราชา
 คือพระทักษิณสา- วกยิ่งปัญญาาง

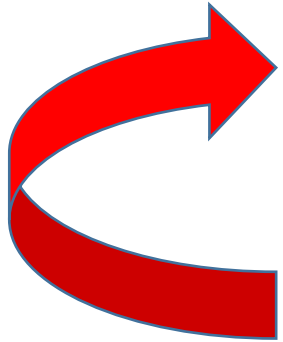

๐ มหิษีคือองค์มา- ตูจฉาแรกผนวชทรง
 ฝ่ายภิกษุณีสง- ฆสาวิกอธิกญาณ
 ๐ ภูธรกินรนาถ ทุมราชนราบาล
 คือโมคคลานชาญ อิทธิเอกอภิญญา
 ๐ จอมเมรุแมนมกุฎ คืออนุรุธเถรา
 ทรงทิพนัยนา- นุภาพพันบตนสมาน
 ๐ หนึ่งนางมณีเม- ขลาเทวหงพาล
 คือองค์ผูลอาร- ยอุบลวรรณา
 ๐ เยาวยอดยุพินทร์- ทุมดีสุดาพงา
 คืออัครชายา ยุพเยศยโสธร
 ๐ พระผู้บำเพ็ญโพธิ์ สมุทรมโฆษธิเบศร
 คือพุทธชินวร วิสุทธิเทพเจษฎา
 ๐ โผนเอาตำนานเนิ่น ดำเนียรธรรมเทศนา
 บัญญัติปัญญาสา- ดกเสร็จสมเด็จแสดง ๗

เนื้อหาสมเด็จพะมหาสมณเจ้า กรมปรมานุชิตชิโนรส ทรงแถลงเรื่อง

ในส่วนนี้เป็นขบเกี่ยวกับกาแต่งเรื่อง บอกผู้แต่ง
อธิบายเหตุที่แต่ง การแต่งจนจบเป็นการเฉลิมเกียรติ
ของพระมหากษัตริย์ และให้เรื่องนี้อยู่คู่แผ่นดินสืบไป

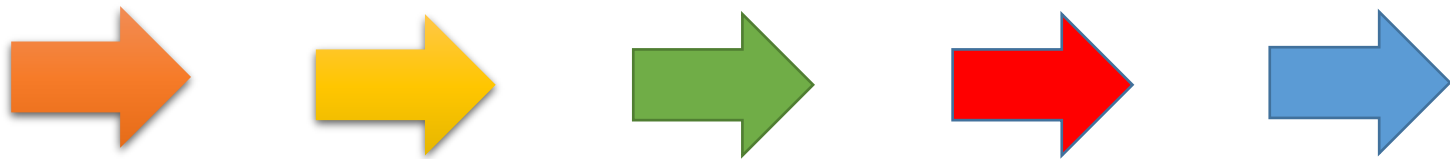
ตัวอย่างเนื้อหาสมเด็จพระมหาสมณเจ้า
กรมพระปรมานุชิตชิโนรส
ทรงแต่งเรื่อง

- ๑ แรกเรื่องมหाराชกิปราย ไปจบจนหารายณ์
นเรนทรสี่บรรสาร
- ๑ สองโอษฐ์ภูษาสุรตำหนาน เปนสามโวหาร
ทั้งข้อยก็ต้อยติดเต็ม
- ๑ พอเสร็จสิ้นเรื่องเรื่องเฉลิม ภาพภูมิเผติม
ผดุงพระเกียรติกษัตริย์
- ๑ สหนองบาทบติศวรสวามี มงกุฎกรุงศรี
อโยธยาถาวร
- ๑ จงคงคู่โลกอันตร ธารชเรศอัมพร
รวิศศิแสงไชษย
- ๑ สฤษฏีสรรคฉันทพฤติอันไพ- เราะะเลิศสี่บไฟท
พอถ้วนประมวญบริบูรณ์ ฯ

เนื้อหาในโคลงท้ายเรื่อง

บอกวัน เดือน ปีที่แต่งสมุทรโฆษคำฉันท์จบ
และบอกถึงที่มาของเรื่อง จบด้วยโคลงกระทู้
แสดงว่าเรื่องแต่งจบบริบูรณ์

ดูในสไลด์ต่อไป

เนื้อหาในโคลงท้ายเรื่อง

๐ จวบจุลศักราชได้

สองศตวรรษเอกา

กุกกุกสังวัจฉรา

อาทิตยต์ฤถีข้าง

๐ รังสรรค์ฉันท์เสร็จสิ้น

สมุทรโฆษต่อตำนาน

รจิตเรื่องบพิสดาร

โดยพุทธพจนรสอ้าง

พรรษา สหัสแฮ

ทศอ้าง

กติกมาส หมายเฮย

ปักข์ขึ้นปัญจมี ฯ

สุดสาร

เนิ่นค่าง

อดีตเหตุ แสดงเฮย

อรรถแจ้งแถลงธรรม ฯ

๐ จงเปนปัจเจศเบื้อง

ลุอัครสาวกยศ

ทักษิณเสร็จมโนรถ

ทุกชาติปราชญ์เป็รื่องพัน

๐ จบ เสร็จมหาสัตว์สร้าง

อดีต ภาพพุทธบรรหาร

ดำ เนินนิทานกาล

นาน นับภักลับสี่

อนาคต ภาพเอย

เลิศล้ำ

ดุษฎีปราถ-นาหา

เพื่อนผู้หม่กวี ฯ

สมภาร

เหตุก็

ก่อนโพธิ์ โพ้นแฮ

ล่วงแล้วหลายกัลป์ ฯ

โคลงบทแรก = วันอาทิตย์ขึ้น ๕ ค่ำ เดือน ๑๒ ปีระกา

จุลศักราช ๑๒๑๑ ตรงกับวันที่ ๒๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๓๙๒